

Lietuvos Respublikos Seimo Valdybai

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Sauliui Skverneliui

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministrui Aurelijui Verygai

DĖL LIETUVOS MEDICINOS BIBLIOTEKOS LIKVIDAVIMO

2018 m. gruodžio 11 d.

Vilnius

Remiantis LR Vyriausybės 2018-11-07 pasitarimo protokolu Nr. 49 LR, sveikatos apsaugos ministerijai pavesta likviduoti Lietuvos medicinos biblioteką (LMB), kuri 2019 m. minės 75 metų jubiliejų. Tai padaryta be Seimo, sveikatos apsaugos darbuotojų, bibliotekininkų, visuomenės, Lietuvos bibliotekų tarybos ir LMB darbuotojų žinios. Šis nutarimas prieštarauja LR Bibliotekų įstatymui, kurio 7 straipsnio 3 dalimi nustatyta, kad LMB yra viena iš keturių Lietuvos bibliotekų, kurioms įstatymo leidėjas suteikė valstybinės reikšmės bibliotekos statusą. Šio 7 straipsnio 2 dalimi nustatyta, kad bibliotekos, kuriose sukauptas rašto ir kultūros paveldas, kurios turi išskirtinę reikšmę mokslui, švietimui, kultūrai ir šalies ūkiui, yra valstybinės reikšmės bibliotekos, atliekančios atitinkamos srities bibliotekų veiklos koordinavimo ir metodinės pagalbos funkcijas bei vykdančios kultūrinės plėtros per mokslinius tyrimus veiklą. Įstatymų leidėjas nustatė, kad valstybinės reikšmės bibliotekos statusas suteikiamas ir atšaukiamas šiuo įstatymu.

LR Vyriausybės 2018-11-07 pasitarimo protokolo Nr. 49 LR nutarimas priimtas akivaizdžiai pažeidžiant LR Bibliotekų įstatymo 5 str., kuris nustato, kad bibliotekų politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimai yra Lietuvos bibliotekų tarybos, kuriai šioje srityje įstatymų leidėjas suteikė eksperto ir konsultanto funkcijas, žinioje. Lietuvos bibliotekų tarybos sprendimas ar nuomonė dėl LMB likvidavimo nėra išreikšta.

Tačiau LR Sveikatos apsaugos ministerija ignoravo šiuos imperatyvius įstatymo reikalavimus ir, pažeisdama juos, suklaidino LR Vyriausybę.

Ši Sveikatos apsaugos ministerijos iniciatyva prieštarauja ir pačios ministerijos įsakymu š.m. rugsėjo mėnesį atlikto neplaninio audito išvadoms, kuriose ne tik palankiai įvertinta LMB veikla, bet ir nurodytas jos išskirtinumas bei plėtros būtinybė.

Ši Sveikatos apsaugos ministerijos iniciatyva likviduoti LMB prieštarauja ankstesniems Vyriausybės nutarimams, kuriais LMB dar 1991 m. buvo skirtos atskiros patalpos Vilniaus miesto centre Kaštonų gatvėje, o pagal veiklos ir ateities viziją bei konkrečius planus – ir 5 000 m² visuomeninės paskirties valstybinės žemės sklypas P. Baublio g., Santariškių medicinos miestelyje, kur jau turėjo įsikurti modernus medicinos informacijos valdymo centras, naujausių informacijos technologijų pagalba teikiantis operatyvią ir kokybišką informaciją medikams bei pacientams. Dėl nepaaiškinamų priežasčių ši išskirtinės svarbos medicininės įstaigos plėtra nevykdoma.

Sprendimas likviduoti LMB padarys nepataisomą žalą medikų bendruomenei, Lietuvos kultūrai, mokslui. Aukštos kvalifikacijos bibliotekininkai liktų be darbo, o specializuoti biomedicinos dokumentų fondai būtų sunaikinti ar išblaškyti po kitas įstaigas, kuriose bus nebeįmanoma vykdyti specializuotos valstybinės reikšmės bibliotekos funkcijas.

Sveikatos apsaugos ministerijos 2018-11-28 pasitarimas „Dėl bibliotekos naikinimo“ patvirtino ne tik teisinę, bet ir dalykinę šio sprendimo priėmimą organizuojančios ministerijos atstovų nekompetenciją: valstybinės reikšmės biblioteka likviduojama dėl vienintelio argumento – dar vienos įstaigos likvidavimo. Argumentas dėl lėšų sutaupymo yra tik išvestinis iš argumento dėl įstaigos likvidavimo. Tik tokios priežastys paaiškina atsakingų Sveikatos apsaugos ministerijos atstovų baimę net aptarinėti šio nepagrįsto sprendimo priėmimo prasmę ir pasekmes, nepataisomą žalą nacionalinei sveikatos apsaugos sistemai, paveldui ir kultūrai.

Medicina – viena iš greičiausiai tobulėjančių mokslo sričių, todėl medikams būtina nuolat gilinti žinias. Biblioteka nemokamai teikia pačią brangiausią XXI amžiaus prekę – informaciją, yra sukaupusi unikalią medicinos literatūros kolekciją, subūrusi kvalifikuotus darbuotojus, turinčius ir bibliografinį, ir medicininį išsilavinimą, gebančius valdyti sudėtingus ir kompleksinius profesionalios medicinos informacijos srautus. LR Bibliotekų įstatymo 7 str. 2 p. nustato bibliotekos veiklą bei veiklos tęstinumą, nes ši valstybinės reikšmės LMB atitinka visus Bibliotekų įstatymo 17 str. reikalavimus dėl bibliotekų fondo: LMB fondus sudaro pagrindiniai bibliotekos fondai, depozitiniai fondai, mainų fondai, atsarginiai fondai, senų, retų ir ypač vertingų knygų ir rankraščių fondai, nacionalinis publikuotų dokumentų archyvinis fondas. Vien specializuotame medicinos leidinių fonde saugoma 679 075 vnt. medicinos dokumentų.

LMB yra vienintelė biblioteka Lietuvoje, teikianti viešą prieigą prie medicininių dokumentų ir internetinių specializuotų duomenų bazių visuomenei, ko *a priori* negali padaryti specializuotos akademinės ar kitos bibliotekos. Vilniaus universiteto (VU) Medicinos fakulteto biblioteka, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) biblioteka informaciją teikia tik

akademinės bendruomenės nariams. LMB vykdo visų Lietuvos medikų publikacijų registraciją, jos sklaidą ir aptarnavimą, ne tik teikia dokumentus, bet ir vykdo informacines užklausas.

LMB teikia specializuotas paslaugas sveikatos priežiūros specialistams (SAM duomenimis, 2014 m. jų skaičius pagrindiniame darbe siekė 63 037), medicinos ir kitų specialybių studentams (kadangi LSMU ir VU bibliotekos nepajėgia patenkinti visų vartotojų informacinio poreikio), kitų sričių specialistams. LMB yra vienintelė institucija Lietuvoje, teikianti medicininę informaciją pacientams, jų artimiesiems (Lietuvos pacientų organizacijų duomenimis, šalyje yra apie 1 mln. pacientų). Informacija apima ne tik išduodamus dokumentus, bet ir tinkamos, patikimos informacijos paiešką.

Aptarnavimas – tai ne tik spausdintų knygų išdavimas, bet ir konkrečios ar susistemintos informacijos pateikimas el. paštu ar tiesiogiai prisijungiant prie duomenų bazių ar el. katalogo (VPN paslauga). VPN paslaugos pagalba bibliotekos prenumeruojamos duomenų bazės pasiekiamos iš asmeninio kompiuterio. VPN paslauga ir informacija pagal užklausas teikiama įvairioms paslaugų gavėjų grupėms: visų pagrindinių ligoninių, poliklinikų ir medicinos centrų gydytojams, pacientams ir pacientų asociacijoms, studentams, kitoms įstaigoms, pavieniams asmenims.

LMB vienintelė iš Lietuvos bibliotekų, pasirašiusi sutartį su Jungtinių Amerikos valstijų Nacionaline medicinos biblioteka dėl Tarptautinio tarpbibliotekinio abonemento DOCLINE naudojimo, pagal kurią Lietuvos medikams bei kitoms bibliotekoms pigiau perkami pilnateksčiai medicininiai straipsniai. Būtina suvokti, kad nėra nemokamos profesionalios internetu prieinamos informacijos, todėl neprofesionalus požiūris į LMB veiklą ir siekimas ją likviduoti sukels nepataisomą žalą visai šalies sveikatos apsaugos sistemai.

Viena iš prioritetinių LMB veiklos sričių – sveikatos apsaugos specialistų, studentų, doktorantų, pacientų informacinių įgūdžių ugdymas ir tobulinimas, rengiant mokymo kursus bei individualius mokymus, taikant įrodymais pagrįstos informacijos paieškos metodologiją.

Tarptautinės ir europinės organizacijos pabrėžia medicinos bibliotekininkų svarbą. Medicinos bibliotekininkai yra neatskiriama sveikatos priežiūros komandos dalis. Jie turi tiesioginį poveikį pacientų priežiūros kokybei, padėdami sveikatos priežiūros specialistams ir mokslininkams rasti ir pritaikyti naujausią informaciją. Medicinos bibliotekininkas nėra tiesiog žmogus, paduodantis knygą. Medicinos bibliotekininkas - specifinių žinių turintis profesionalas, gebantis atrinkti patikimą ir patikrintą informaciją, sugebantis bendrauti tiek su gydytojais, tiek su pacientais.

LMB – vienintelė institucija Lietuvoje, teikianti literatūros sąrašo sudarymo paslaugą. Tai būtina ir alternatyvos neturinti pagalba, rengiant mokslinį darbą, pranešimą ir kitą sisteminių

darbą. Tik bibliografiškai susitemintos informacijos turėjimas leidžia medicinos ir kitų gretutinių sričių specialistams, pacientams ir jų artimiesiems teikti ne tik informacines paslaugas, bet ir paruošti bibliografiškai ir moksliskai susistemintą informaciją visų pirma medicinos, psichologijos ir sveikos gyvensenos, biblioterapijos temomis.

LMB - vienintelė įstaiga, besirūpinanti medicinos istorija, medikų darbų bibliografijų sudarymu, jų bendravimo su visuomene pristatymu pačioje bibliotekoje, e. erdvėje ir visoje Lietuvoje. LMB - vienintelė įstaiga, užsiimanti Lietuvos medicinos paveldo puoselėjimu. Išskirtinės bibliotekos kolekcijos – unikalus medicinos istorijos šaltinis. Jų išsaugojimas, atvėrimas bei mokslinių tyrimų skatinimas – svarbus LMB uždavinys. Bibliotekos el. kataloge atsispindi šimtametė Lietuvos ir išeivijos medikų veiklos istorija, publikacijos, bibliografiniai įrašai. Šiuo metu ruošama Nacionalinė medicinos bibliografija.

Istorine prasme svarbus 5000 fizinių vnt. Lietuvos ir pasaulio senosios medicinos literatūros fondas, apimantis laikotarpį nuo XVI a. iki 1917 m. Tai enciklopedijos, žinynai, žodynai, atlasai, vadovėliai, daugiausia lotynų, lenkų, prancūzų, rusų kalbomis. Sukauptas unikalus XVII a. – XIX a. pradžios autorių disertacijų fondas.

Šiuo metu LMB vykdo „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės plėtros“ projektą (2018 m. birželio 18 d. – 2021 m. birželio 30 d.). Nutraukus įsipareigojimus, sužlugdomas atliktas darbas, gresia baudos.

Nuo 2009 m. LMB įgyvendina Sveikatos apsaugos ministerijos Visuomenės sveikatos stiprinimo programos priemonę „Užtikrinti vartotojų prieigą prie medicinos informacijos išteklių bei stiprinti LMB informacinę bazę“. Įgyvendinant šią priemonę, LMB dalyvauja Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) vykdomame projekte „eMoDB.LT3: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai – trečiasis etapas“ (2016-09-20 – 2021-03-31). Projekto tikslas - užtikrinti MTEPI (mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų) veiklai vykdyti reikalingų tarptautinių elektroninių mokslo duomenų bazių prieinamumą. Atsižvelgdama į vartotojų reikmes, LMB šiame etape prenumeruoja 11 elektroninių mokslo duomenų paketų ir bibliografinės informacijos tvarkymo programą, leidžiančią išsaugoti, rūšiuoti, rengti literatūros sąrašus ir kt. Likvidavus biblioteką ir nutraukus sutartį su projekto vykdytoja (Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija), grėstų finansinės sankcijos.

LMB rūpinasi publikuoto Lietuvos medicinos mokslo paveldo išsaugojimu bei viešinimu, plėtoja LMB informacinių paslaugų spektrą, ugdo vartotojų informacinius įgūdžius. LMB teikia metodinę pagalbą šalies SPI bibliotekų tinklo darbuotojams.

Biblioteka atlieka svarbų darbą medicininės nomenklatūros diegimo E. sveikatos sistemoje. 2012 m. įkurtas Nacionalinis SNOMED terminologijos valdymo centras įgyvendino ES struktūrinių fondų finansuotą projektą "Vieningo medicininių terminų klasifikatoriaus sukūrimas kokybiškų elektroninių paslaugų plėtrai sveikatos priežiūros įstaigose" (724 050,00 EUR iš ES struktūrinės paramos fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto) - sukurta Lietuviškojo SNOMED CT žodyno informacinė sistema, kurios plėtra vykdoma ir toliau. Šiuo metu įgyvendinamas IHTSDO organizacijos finansuojamas SNOMED CT medicinos terminologijos vertimo bei metodikų kūrimo projektas, kurio vertė yra 148 640,00 USD.

Siekdama suskaitmeninti ir atskleisti sukauptą Lietuvos medicinos dokumentų istorinį paveldą, LMB šiais metais pasirašė partnerystės sutartį su Nacionaline M. Mažvydo biblioteka, įgyvendinančia ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės vystymas“. Mūsų biblioteka įsipareigojo per 24 mėnesius suskaitmeninti 1 100 medicinos paveldo dokumentų. LMB tenkanti finansavimo dalis sudaro 29 205,00 EUR.

Bibliotekoje dirba 40 darbuotojų, iš kurių 33 – kvalifikuoti. Nesant Lietuvoje specializuoto bibliotekininko kvalifikacijos kėlimo bazės, LMB savo pastangomis ugdo medicinos informacijos specialistus, teikiančius medikams reikalingą dalykinę informaciją bei žinias.

Savo vykdomomis funkcijomis LMB plėtoja ir prisideda prie SAM vykdomos sveikatos politikos, tačiau jau dveji metai SAM neplatina sveikatos apsaugos įstaigoms LMB teikiamos informacijos.

Akivaizdu, kodėl mums nesuprantamas ir visiškai nepriimtinas skubotas, nepagrįstas ir nemotyvuotas sprendimas likviduoti valstybinės reikšmės Lietuvos medicinos biblioteką.

Prašome užtikrinti, kad būtų panaikinta LR Vyriausybės 2018-11-07 pasitarimo protokolo Nr. 49 dalis dėl nepagrįsto ir Bibliotekų įstatymo reikalavimams pažeidžiančio pavedimo Sveikatos apsaugos ministerijai likviduoti Lietuvos medicinos biblioteką.